

בעניין:

1. תנו לחיות לחיות (ע"ר)

2. אנונימוס – עמותה לזכויות בעלי-חיים

שתייהן באמצעות עו"ד יוסי וולפסון ו/או נטע יגר
ו/או לימור קרוכמל-שניידר ו/או שגיב לוי
מהמחלקה המשפטית של תנו לחיות לחיות
רחוב דב פרידמן 8, ת.ד. 3602, רמת-גן 52136
טל': 03-6241776, פקס': 03-6241779
נייד (עו"ד וולפסון): 052-2598773

העותרות

-- נ ג ד --

1. מנהל השירותים הווטרינריים במשרד החקלאות

באמצעות ב"כ מפרקליטות המדינה
רחוב סלאח אלדין 29, ירושלים
טל': 02-6466590, פקס': 02-6467011

2. חב' דה לוי תוצרת חקלאית בע"מ

3. חב' איילות תוצרת חקלאית בע"מ

שתייהן באמצעות עו"ד אמיר רנן
רחוב כנרת 5, ת.ד. 909, בני-ברק 5110804
טל': 03-5788770, פקס': 03-5788771

4. עגלי טל שיווק בקר בע"מ

5. ראשי בקר בע"מ

6. משק תמיר נהלל בע"מ

7. משק אלי לוין

ארבעתם באמצעות ב"כ ממשרד עו"ד גיל להב
רחוב השילוח 4 (בית מישורים), ת.ד. 6907, פי"ת 4934829
טל': 03-6128040, פקס': 077-5558075

8. בקר תנובה – שותפות מוגבלת רשומה

באמצעות ב"כ איתמר ענבי ואח'
ממשרד ש. פרידמן ושות', עורכי דין
רחוב סחרוב 9, ת.ד. 15065, חיפה 3508409
טל': 04-8546666; פקס': 04-8546677
דוא"ל: haifa@friedman.co.il

9. בית מטבחיים דבאח בע"מ

10. סאלח דבאח ובניו בע"מ

11. בקר וכבשים דבאח בע"מ

שלושתן באמצעות ב"כ עו"ד גילי שפר ואחרים
ממשרד בן ארי, פיש סבן ושות'
רחוב מעלה השחרור 15, חיפה 3328439
טל': 04-8371505, פקס': 04-8370231

12. אמפ"י התאחדות מפטמים ישראלית

באמצעות ב"כ המשיבות 2-3.

המשיבים

תגובת העותרות להודעת העדכון של המשיב 1

בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד, מיום 13.8.2017, ובכפוף להחלטת בית המשפט בבקשה המוסכמת לארכה, מיום 17.9.2017, מתכבדות העותרות להגיש את תגובתן להודעת העדכון מטעם המשיב 1 (להלן: "המשיב") מיום 10.8.2017.

1. עניינה של עתירה זו, שניתן בה צו על תנאי, במשלוחים החיים של עגלים וטלאים המובאים לישראל במסעות בין-יבשתיים אך ורק על-מנת שיישחטו כאן (מיד לאחר הגעתם או לאחר תקופה של פיטום). 571,792 טלאים ועגלים עברו את המסע הזה בשנת 2016 – תחילה מטולטלים במשאיות דחוסות, ולאחר מכן מתבוססים בהפרשותיהם באוניות צפופות או כלואים בארגזים בבטן מטוס. מוסכם שההובלה הממושכת, והפריקות וההעמסות החוזרות, גורמים לבעלי-החיים סבל וחרדה, ושמוטב להם שיישחטו סמוך למקום בו נולדו. מתברר, שיבוא בשר, חלף יבוא בעלי-החיים בעודם בחיים, אף מוריד את המחיר לצרכן.

2. מוקד המחלוקת בתיק הוא בשאלה מה המענה הראוי לייסורים הקשים שכרוכים במשלוחים החיים מעצם הווייתם. לגישת העותרות, הפתרון הוא **במניעת הסבל ע"י המרת המשלוחים החיים בסחר בבשר**. המשיב מציע, במקום זאת, **אסדרה של הסבל, באמצעות הוראות מינהל ופעולות פיקוח ואכיפה, שהאפקטיביות שלהן, ולו בהפחתת הסבל, מוטלת בספק**.

העותרות טוענות, שהמרת המשלוחים החיים בסחר בבשר היא החלופה המידתית והסבירה יותר, שכן היא מונעת את הסבל שהוא מובנה למשלוחים הבינלאומיים של בעלי-חיים חיים, מפחיתה את הסיכון של העברה בין-מדינתית של מחלות וטפילים, ובה בעת מאפשרת לספק לציבור את מלוא הביקוש לבשר, ואף במחירים נמוכים יותר.

3. ביום 18.7.2017 התכנסה הוועדה המייעצת לעניין צער בעלי-חיים, שהוקמה לפי החלטת הממשלה 833, ואימצה את ההמלצות הבאות בכל הנוגע למשלוחים החיים:

"אמירות עקרוניות של הוועדה

(1) הוועדה סבורה שההובלות הבינלאומיות של בעלי-חיים כרוכות מעצם הווייתן בפגיעה ברווחת בעלי-חיים.

(2) מבחינת רווחת בעלי-חיים, מוטב לגדל ולשחוט את בעל-החיים בסמוך למקום שנולד, ולייבא את הבשר.

הוועדה ממליצה לממשלה לנקוט צעדים ממשיים בכיוון זה, ובכלל זה:

(3) הוועדה ממליצה לבחון את השוואת תנאי היבוא של עגלים חיים לעומת יבוא בשר מצונן בהיבטי מיסוי ומכסות – לבחון אפשרות להחיל את אותן משטר מיסוי, מתוך הנחה כי המצב הקיים היום לפיו ישנו תמריץ חיובי לייבוא עגלים חיים על פני בשר מצונן, פוגע ברווחת בעלי חיים.

(4) הוועדה ממליצה לאסור ייבוא של בעלי חיים המיועדים לשחיטה מייזית עם הגעתם לישראל.

(5) הוועדה ממליצה לקדם את הבחינה של הארכת תוקף חיי המדף של בשר מצונן, שנעשית על ידי משרדי החקלאות והבריאות.

(6) הוועדה ממליצה לתגבר את מערך הפיקוח והאכיפה של משרד החקלאות בתחום יבוא בעלי חיים לפיטום ושחיטה בישראל."

4. ההמלצות אומצו בידי הוועדה כמעט פה אחד, כאשר כל נציגי משרדי הממשלה (שהיוו רוב בחדר), לרבות המשיב, שהשתתף בישיבה בעצמו, הצביעו בעד אימוץ ההמלצות.

5. ויש לשים לב לאלו:

א. הוועדה מאמצת את העמדה של כל הגורמים המקצועיים, שצוטטו בהרחבה בעתירה, לפיה המשלוחים החיים כרוכים באופן אינהרנטי בפגיעה ברווחת בעלי-החיים.

ב. הוועדה מאמצת את גישת העותרות, לפיה המפתח להתמודדות עם הבעיות שמציבים המשלוחים החיים הוא בהמרתם בסחר בבשר. זוהי האמירה העקרונית השנייה בהמלצות הוועדה, והוועדה ממליצה לממשלה "לנקוט צעדים ממשיים בכיוון זה".

ג. הצעדים הקונקרטיים (3) ו-(5) עליהם ממליצה הוועדה מכוונים שניהם לשנות כללים רגולטיביים קיימים, אשר נותנים יתרון מלאכותי ולא הוגן לסגמנטים של תעשיית הבשר המבוססים על משלוחים חיים על פני הסגמנטים המבוססים על יבוא בשר טרי.

ד. הצעד הקונקרטי (4) עליו ממליצה הוועדה נוגע לאיסור על חלק מסוים מהמשלוחים, שהוא בבחינת שיא האבסורד, כאשר בעל החיים מובל ישירות מהנמל לבית המטבחיים.

ה. **אין בהמלצות הוועדה התייחסות כלשהי לקביעת תנאי הובלה כאלו או אחרים, בין אם בתקנות או כחלק מרישיונות היבוא, כאמצעי להפחתת הסבל במשלוחים החיים. הוועדה לא אימצה כיוון חשיבה זה לא באמירות העקרוניות שלה ולא בצעדים הקונקרטיים שהיא ממליצה עליהם.**

6. ביום 24.7.2017 עדכנו העותרות את בית המשפט הנכבד בהמלצות הוועדה המייעצת.

7. עוד הצביעו העותרות על כך שבהודעה המעדכנת הקודמת של המשיב, מיום 26.6.2017, עולה כי לא נעשות פעולות כלשהן לקביעת תנאים ביחס לאופן ההובלה של בעלי-חיים במשלוחים החיים (במשך חמישה חודשים לא הצליח משרד החקלאות אף לתרגם מסמך קצר מאנגלית לעברית כדי לקדם את הנושא!). היחס של המשיב לחלופת האסדרה הוא, בלשון המעטה, לא רציני. והטעם לכך, נודה באמת, הוא שהחלופה הזו עצמה איננה חלופה רצינית. כפי שנראה להלן, הדברים נמשכים גם כיום.

8. העותרות הפנו את תשומת לב בית המשפט, כי בדיון שהתקיים ביום 1.2.2017, ביקש המשיב להתייחס לתיעוד שהוגש בידי ארגונים שביקשו להצטרף לעתירה. אותם ארגונים הציגו הפרות חמורות של החוק, וצירפו אינספור תלונות שהגישו לגורמי ממשל רלוונטיים – ושלא זכו להתייחסות. מהחומר שהגישו עולה תמונה קשה של לית-דין ולית-דיין, כשההפרות מצד הרשויות יוצרת חסינות בפועל (impunity) למתעללים ותופת לבעלי-החיים. בהודעת העדכון שהגיש המשיב אין התייחסות כלשהי לדברים, וככל הנראה, אין למשיב מענה להם.

9. העותרות צירפו להודעת העדכון דו"ח עדכני של משרד הכלכלה המלמד שמחירי הבשר הטרי המיובא ממשיכים להיות נמוכים ממחירי הבשר הטרי מבעלי-חיים שהובאו לארץ חיים. כלומר: המרת המשלוחים החיים ביבוא בשר עולה בקנה אחד עם הורדת יוקר המחיה.

10. ביום 27.7.2017 נתן בית-המשפט הנכבד צו על-תנאי כמבוקש בעתירה, דהיינו צו על-תנאי המורה למשיב לנמק, אם יחפוץ בכך, מדוע לא יחדל מליתן רשיונות ליבוא בעלי-חיים המיועדים לשחיטה (בין שחיטה מיידית ובין שחיטה לאחר תקופה של פיטום).

המשיב אמור להגיש את כתב התשובה עד סוף חודש אוקטובר.

חידוש דיוני הוועדה המייעצת לנושא צער בעלי חיים בנושא המשלוחים החיים

11. בהודעת העדכון של המשיב, מיום 10.8.2017, נמסר שהוועדה המייעצת תתכנס שוב להשלמת המלצותיה בנושא. הודעה זו יש לראות באספקלריה של המהלכים שמאחורי התכנסות מחודשת זו:

12. כאמור, הוועדה המייעצת דנה בנושא המשלוחים החיים בישיבותיה מיום 8.6.2017 ומיום 18.7.2017. לקראת הדיון הראשון נשלח לחברי הוועדה חומר רב בנושא. בדיון הראשון הופיעו בפני הוועדה בעלי עניין בנושא. בדיון השני התקיים דיון ארוך ומקיף (פרוטוקול הדיון צורף להודעת העדכון מטעם המשיב מיום 10.8.2017). בסיכום הדיון הצביעה הוועדה ואימצה את ההמלצות שצוטטו לעיל, וזאת ברוב של 13 מצביעים כנגד אחת.

13. ביום 1.8.2017 הודיעה רכזת הוועדה כי הדיון הבא יעסוק בנושא הכלבים המשוטטים.

הודעת רכזת הוועדה, מיום 1.8.2017, מצורפת כנספח ע/38.

14. באותו יום, 1.8.2017, פנה המשיב ליו"ר הוועדה המייעצת וביקש לחדש את הדיון בנושא בנימוק כביכול הדיון לא מוצה עד הסוף, וכביכול הוא התמקד במשלוחים של בעלי חיים לשחיטה מיידית ולא בכאלו שמיועדים לשחיטה לאחר תקופה של פיטום או לצרכי רביה.

הדבר אומר דרשני. עיון בפרוטוקול הדיון מלמד שהוועדה דנה באופן מקיף ביבוא בעלי-חיים הן לשחיטה והן לפיטום. הנושא הזניח של יבוא לצרכי רבייה לא הועלה מלכתחילה על סדר יומה. המשיב השתתף בדיונים ובגיבוש ההמלצות והצביע בעדן. מה גרם למשיב לטעון, לאחר

כשבועיים, שהדיון לא מוצה? אולי הצו על-תנאי שהוצא בעתירה? אולי אי-שביעות רצון בדיעבד מההמלצות, שאינן עולות בקנה אחד עם עמדתו במסגרת העתירה דנן?

ביום 10.8.2017 הסכים יו"ר הוועדה המייעצת לכך שבהתכנסות הבאה של הוועדה יידון תחילה נושא המשלוחים החיים.

ההתכתבות בין המשיב ליו"ר הוועדה המייעצת, מצורפת כנספח ע/39.

15. בו ביום, ב-10.8.2017, הגיש המשיב את הודעת העדכון מטעמו לבית משפט נכבד זה. בהודעה זו נמסר, כי הוועדה המייעצת תשוב ותדון בנושא, ורק לאחר השלמת עבודתה יובאו המלצותיה בפני שר החקלאות והממשלה.

16. ביום 20.8.2017 הוציאה רכזת הוועדה המייעצת הודעה חדשה. מההודעה עולה, שהדיון המחודש במשלוחים החיים, שאמור היה להיות בתחילת ההתכנסות, הפך להיות הנושא היחיד שיידון. עוד נמסר כי: "הוזכר בדיון האחרון החוסר בהיבטים כלכליים ומסחריים ולאור זאת, נזמן נציגים בעלי ידע הקשורים, בין היתר, לארצות היצוא."

הדברים לא מדויקים. אחת מחברות הוועדה אמנם טענה לחוסר בנתונים, אולם זאת לעניין משטר המכס הנוגע ליבוא בעלי-חיים חיים ביחס למשטר המכס הנוגע ליבוא בשר, והציעה לספק את הנתונים בעצמה. שאר חברי הוועדה סברו שיש בפני הוועדה די נתונים כדי לתת המלצה בעניין זה. לא נטען שחסרים נתונים בהיבטים המסחריים של המשלוחים החיים. לא כל שכן שנחוץ מידע שניתן לקבלו דווקא מ"בעלי ידע הקשורים, בין היתר, לארצות היצוא".

הודעת רכזת הוועדה, מיום 20.8.2017, מצורפת כנספח ע/40.

17. ביום 2.9.2017 פנה הח"מ ליו"ר הוועדה המייעצת, והעלה בפניו את התמיהות הנוגעות לחידוש הדיון בנושא שכבר מוצה, וזאת על-חשבון המטלות הרבות האחרות של הוועדה.

למשל, לפי החלטת הממשלה 833, שכוננה את הוועדה המייעצת, מוטל על הוועדה, המתכנסת אחת לרבעון, להעביר לשר החקלאות, עד מחצית שנת 2018, המלצות ביחס לתקנות מכוח חוק צער בעלי חיים לעניין גידול והחזקה של בקר; פטמים; תרנגולות מטילות; צאן ודגים, וכן תקנות לעניין מזעור סבל בהמתה של בעלי חיים המוחזקים לצרכים חקלאיים.

הח"מ כתב כי גם בנסיבות רגילות, נחוצה הנמקה של ממש על מנת לפתוח מחדש נושא שנדון וסוכם, לאחר הליך ממושך, שבו ניתנו לכל בעל עניין הזדמנות מלאה וזמן רב להעביר לוועדה חומרים ונתונים, ולהישמע בפניה. בענייננו, ההנמקות מופרכות באופן מעורר חשד, והנסיבות מצביעות על כך שהדבר נעשה ממניעים זרים וכתוצאה מלחצים של בעלי עניין. לחצים של בעלי עניין, שאינם מרוצים מההמלצות שהתקבלו בוועדה כמעט פה אחד, אינם עילה לקיים דיון נוסף בנושא, תוך הזנחת החובות האחרות שמוטלות על הוועדה.

מכתבו של הח"מ מיום 2.9.2017 מצורף כנספח ע/41.

18. ביום 19.9.2017 השיב יו"ר הוועדה המייעצת לח"מ.

ממכתב זה עולה, שאכן ברקע חידוש הדיון עומדת העובדה ש"לאחר ישיבת הוועדה פנו מספר גורמים וביקשו לפנות לוועדה" (מי הם אותם גורמים? לא נמסר).

עוד כותב יו"ר הוועדה כי הוא "מרגיש שההמלצות שלנו חסרות וכלליות מדי ועל מנת שנוכל להמליץ לשר ולממשלה המלצות קונקרטיות יותר יש לשמוע אנשי מקצוע נוספים".

לטענות כביכול הדיונים הקודמים לא עסקו ביבוא בעלי-חיים המיועדים לשחיטה לאחר תקופה של פיטום, או שחסרו לוועדה נתונים מסחריים, אין זכר במכתב זה.

מכתבו של יו"ר הוועדה המייעצת לצער בעלי-חיים מיום 19.9.2017 מצורף **כנספח ע/42**.

19. למיטב ידיעתן של העותרות, ביני לביני, אין הרשויות פועלות בהתאם להמלצות הקיימות של הוועדה המייעצת. זאת, למעט ההמלצה לקדם את הבחינה של הארכת תוקף חיי המדף של בשר מצונן, שנעשית על ידי משרדי החקלאות והבריאות – נושא בו נרשמה התקדמות.

אסדרת הסבל?

20. ההבטחה העיקרית בתגובה המקדמית של המשיב, מיום 2.2.2016, היתה שיותקנו תקנות להפחתת הסבל של בעלי-החיים במשלוחים החיים: **"שר החקלאות הנחה את הגורמים המקצועיים לשקוד על גיבוש נוסח מוצע לתקנות בהקדם האפשרי"** נאמר שם בסעיף 38.

21. בתגובה, מיום 26.1.2017, להודעה המעדכנת של העותרות, חזר המשיב על ההבטחה. **"שר החקלאות הנחה את הגורמים המקצועיים לשקוד על גיבוש נוסח מוצע לתקנות בהקדם האפשרי"** חזר המשיב על הדברים שאמר שנה קודם לכן, בתגובתו המקדמית.

22. והנה, בשתי ההודעות המעדכנות של המשיב, מיום 26.6.2017 ומיום 10.8.2017, אין זכר לנושא התקנות. במקום זאת מתייחס המשיב להוספת תנאים בהיתרי היבוא.

23. המשיב לא מסביר מדוע זנח את הרעיון של התקנת תקנות לטובת הרעיון של קביעת תנאים בהיתרי היבוא. המקטרגים עשויים לטעון שהליך התקנת תקנות, להבדיל מהליך של קביעת תנאים בהיתרים, הוא הליך חקיקה שקוף, והתקנות טעונות אישור של ועדת החינוך של הכנסת. לעניין זה ראוי להזכיר את דברי בית משפט נכבד זה: "אף שהממונה על החוק הוא שר החקלאות, דורשות התקנות המותקנות על-ידיו את אישור ועדת החינוך והתרבות של הכנסת. תפקיד האחרונה – כך נראה – הוא להבטיח כי בעת התקנת התקנות יינתן משקל ראוי לאינטרס ההגנה על בעלי החיים" (בג"ץ 9232/01 "נח" – ההתאחדות הישראלית של ארגונים להגנת בעלי חיים נ' היועמ"ש לממשלה, פ"ד נז(6) 212, 250 (2003)).

24. ממידע שקיבלו העותרות לפי חוק חופש המידע עולה, שרק ביום 20.4.2017, כחודשיים וחצי לאחר הדיון בעתירה, נעשתה במשרד החקלאות פניה לקבלת הצעות מחיר לתרגום התקנות

של האיחוד האירופי בנושא הובלת בעלי-חיים (תקנות האיחוד האירופי צורפו לתגובה המקדמית של המשיב). ביום 15.6.2017 הושלמה עבודת התרגום.

25. רק במהלך חודש אוגוסט, לאחר שניתן צו על-תנאי בעתירה, התקיימו בלשכה המשפטית של משרד החקלאות ישיבות (כמתואר בסעיף 9 להודעת העדכון של המשיב מיום 10.8.2017), בעקבותיהן הוציא המשרד להערות הציבור, ביום 19.9.2017, מסמך שכותרתו "הוראות השירותים הווטרינריים בנושא רווחת בעלי חיים בהובלה ימית ואווירית של בקר וצאן".

מכתב השירותים הווטרינריים מיום 19.9.2017 וטיוטת הוראות השירותים הווטרינריים בנושא רווחת בעלי חיים בהובלה ימית ואווירית של בקר וצאן מצורפים **כנספח ע/43**.

26. עיון במסמך מלמד שאין מדובר בניסיון אמיתי לקבוע תנאים אכיפים, שיביאו לצמצום הסבל של בעלי-החיים, אלא ניסיון ליצור חזות חיצונית של הסדרה ופיקוח.

27. בראש ובראשונה בולטת בהעדרו יישום של סעיף (5) למבוא לתקנות האירופיות לפיו –

"For reasons of animal welfare the transport of animals over long journeys, including animals for slaughter, should be limited as far as possible".

נעדרת גם הוראת תקנה 3(a) לתקנות האירופיות לפיה אסורה הובלת בעלי חיים אלא אם –

"All necessary arrangements have been made in advance to minimize the length of the journey".

28. אחד הנושאים הקריטיים בהחזקת בעלי-חיים ובהובלתם הוא הצפיפות בה הם מוחזקים. הוראות בדבר צפיפות הן מעין ניר לקמוס לרצינותו של סטנדרט שעניינו רווחת בעלי-חיים.

עיון בהוראות מלמד שהן מאפשרות, למשל, להחזיק בני צאן בהובלה אווירית בשטח של פחות מ-0.2 מטר רבוע לבעל-חיים. 0.2 מ"ר הוא השטח המינימאלי, עבור בעלי-החיים הקטנים ביותר, בהובלה אווירית לפי התקנות של האיחוד האירופי. 0.2 מ"ר הוא גם השטח המינימאלי, עבור בעלי החיים הקטנים ביותר, בהובלה במשאית לפי תקנות צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים) (הובלת בהמות), תשס"ו-2006.

בדומה לכך, בהובלת בקר, מורות תקנות צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים) (הובלת בהמות), תשס"ו-2006, שהשטח המינימאלי לעגל במשקל 200 ק"ג הוא 0.95 מטר רבוע. מדובר בהובלה במשאית, שמוגבלת לשש שעות לכל היותר, כאשר התקנות מטעימות כי "עוכבה הובלת בהמות, ינקוט המשגיח את כל האמצעים הנחוצים לטיפול בהן ובמידת הצורך לפריקתן או להעברתן לתנאי החזקה מתאימים" (תקנה 7). ההוראות שמציע משרד החקלאות מאפשרות להחזיק עגלים במשקל זה בהובלה ימית בשטח קטן יותר (0.81 מ"ר), וזאת לתקופה שיכולה להימשך שבועות, כאשר חלק מהמשיבים העזו לתאר אותה כהחזקה בתנאים של "רפת צפה"!

מאחר שספק אם המספרים הללו אומרים דבר מה למי שאינו עוסק בנושא, נציין כי לפי נוסחה מקובלת מבחינה מדעית, השטח הדרוש לעגל במשקל 200 ק"ג כדי לשכב על צידו בתנוחה טבעית הוא 0.94 מ"ר¹, והשטח הנדרש עבורו כדי לעבור מעמידה לשכיבה הוא 1.64 מ"ר². כאשר בעלי החיים אוכלים ושותים במכלאה, יש להוסיף שטח שיאפשר להם לעשות זאת בלי תחרות ביניהם ובלי לרמוס בעלי-חיים אחרים³. ובמלים אחרות: ב"רפת הצפה" לפי הוראות משרד החקלאות אין העגלים יכולים אפילו לשכב בו זמנית בלי לעלות זה על זה, וכדי להיעמד או להגיע לכלי המזון והמים, הם צריכים לרמוס האחד את משנהו.

29. אין במסמך התייחסות כלשהי לאמצעים שיאפשרו למשיב לנטר את המשלוחים הימיים והאוויריים ולפקח על קיום ההוראות: לא נוכחות של מפקח מטעם המשיב; לא מערכת צילום במעגל סגור ואף לא חובה לרישום ושמירה מסודרים של נתונים ואירועים, וכיו"ב.

והשוו: לעניין נוכחות מפקח: תקנה 19 לתקנות מחלות בעלי חיים (שחיטת בהמות), תשכ"ד-1964; "הרופא הווטרינר" לפי תקנות מחלות בעלי חיים (בתי שחיטה לעופות), תש"ך-1960; לעניין מערכות צילום במעגל סגור: נוהל המשיב בעניין צער בהמות בבתי מטבחיים, המצוי בכתובת: <http://foodsafety.co.il/dapeiNoal/dapeinoalUnit.aspx?ID=344>; לעניין חובות רישום ותיעוד: תקנות 18(4) ו-5 לתקנות צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים) (גידול חזירים והחזקתם לצרכים חקלאיים), תשע"ה-2015; תקנה 5 לתקנות צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים) (הובלת בהמות), תשס"ו-2006; תקנה 5 לתקנות צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים) (הובלת עופות), תשע"ב-2011; תקנה 12(4) לתקנות צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים) (החזקה שלא לצרכים חקלאיים), תשס"ט-2009.

כל שיש בהוראות הוא דרישה לשמירת מסמכים קיימים (ככל שהם קיימים) וחובה על היבואן לדווח על אירועים חריגים (מה ייחשב לחריג? ואם היבואן לא ידווח – כיצד יידע המשיב שהחובה הופרה?).

30. היעדר הוראות ניטור ואכיפה עולה בקנה אחד עם כוונתו של המשיב שלא לעשות שום פעולה רצינית לאכיפת התנאים, ככל שמדובר בשלב המסע הימי או האווירי. הדבר עולה מדבריה של עו"ד אסולין-דגני מהלשכה המשפטית של משרד החקלאות בדיון של הוועדה המייעצת לצער בעלי-חיים מיום 18.7.2016. באותו דיון הביעה עו"ד אסולין-דגני הסתייגות מהמלצת הוועדה לתגבר את מערך הפיקוח על המשלוחים החיים, והדגישה שסמכות הפיקוח לפי חוק

¹ לפי הנוסחה $area (m^2) = 0.027XW^{2/3}$ כאשר W הוא משקל בעל החיים.

² לפי הנוסחה $area (m^2) = 0.047XW^{2/3}$ כאשר W הוא משקל בעל החיים.

³ לעניין השטח הנדרש לבעלי חיים לביצוע פונקציות שונות, ראו למשל: Petherik, C.J. & Phillips C.J.C, "Space allowances for confined livestock and their determination from allometric principles", **Applied Animal Behaviour Science** 117 pp. 1–12
ראו גם: Caulfield, M P et al (2014), "Heat stress: A major contributor to poor animal Welfare associated with long-haul live export voyages", **The Veterinary Journal** 199 p. 223-228 at p. 225. (הצפיפות המותרת לפי הסטנדרטים האוסטרליים אינה מאפשרת לבעלי החיים התנהגות נורמאלית)
Philips C J C, "The Welfare of Livestock during Sea Transport" in Appleby M et al (editors) **Long Distance Transport and Welfare of Farm Animals** (CABI, 2008) at p.149 המרבית לא נקבעה על בסיס מחקר מדעי, אלא על בסיס הניסיון של התעשייה, שמתמקד באופטימום הכלכלי ולא בהשפעה על רווחת בעלי החיים).

צער בעלי חיים ופקודת מחלות בעלי חיים מתחילה רק מהפריקה מהאוניה ו"בהובלה הימית אין לנו אפשרות" (ע' 89 לתמליל הדיון בוועדה). היא התרצתה רק לאחר שהממונה לפי חוק צער בעלי-חיים הסבירה שמדובר, למשל, באדם שישב במשרדים ויבדוק ניירת (ע' 91 לתמליל הדיון). כאמור, לפי ההוראות גם ניירת לבדיקה לא תהיה.

31. על יחס המשיב לנושא האכיפה ניתן ללמוד מדבריו הוא. בדיון בוועדה המייעצת, מיום 18.7.2017, אמר המשיב ביחס לתלונות שמגיעות בנוגע למשלוחים החיים: "הצעתי לחלק מהחברה שלנו לבוא ולהגדיר: רבותי, בדברים האלה אנחנו נוציא תשובה לאקונית: קיבלנו את תלונתך. מבחינתנו זה לא דבר כזה נורא, ונגמר הטיפול" (ע' 75 לתמליל הדיון).

32. גם אם הכללים יעוגנו בהיתרים, הסנקציה שהמשיב מבטיח להטיל על מי שייתפס מפר אותם הוא "קנס של 1,000 ₪ לכל בהמה, במגבלות שיעור הקנס הקבוע בחוק העונשין לעבירה לפי סעיף 28 לפקודה, שהעונש עליה אינו עולה על שנה והומרה בקנס" (סעיף 11 להודעה המעדכנת מיום 26.6.2017), דהיינו 29,200 ₪ – סכום זניח ביחס לכספים שמגלגלת התעשייה.

אכיפת הדין הקיים

33. בלב עמדתו של המשיב בעתירה זו עומדת הטענה שהפתרון הראוי לסבלם של בעלי-החיים במשלוחים החיים – גם אם הוא חלקי מאוד – הוא באמצעות אסדרה ואכיפה.

34. כשזהו לב הטיעון, ניתן היה לצפות שהמשיב יצביע על פעולות האכיפה שהמדינה נוקטת, וישיב ברחל-בתך-הקטנה לכל טענה וטענה בדבר רפיון מערכת האכיפה. לא כל שכן, כאשר העותרות טוענות שגורמי הפיקוח הממשלתיים מתעלמים ממעשים עברייניים, הנעשים לנגד עיניהם ממש, אינם מטפלים בתלונות ואינם אוכפים את החקיקה הקיימת.

35. לקראת הדיון, שהתקיים ביום 1.2.2017, הגישו עמותות "חופש לבעלי חיים" ו"קירות שקופים" בקשה להצטרף להליך. הבקשה מפרטת הפרות חמורות של החוק, ומצורפות אליה אינספור תלונות שהגישו המבקשות לגורמי הממשל הרלוונטיים – ואשר לא זכו להתייחסות. התמונה העולה מהבקשה היא תמונה קשה ביותר של לית-דין ולית-דיין, כשההפקרות מצד הרשויות יוצרת חסינות בפועל (impunity) למתעללים ותופת לבעלי-החיים.

36. לא בכדי ביקשה ב"כ המשיב להגיש התייחסות לדברים החמורים העולים מבקשת הצטרפות, ובית המשפט הנכבד סבר שראוי ליתן לה זמן על מנת לבדוק את הדברים, ואפשר לה, בהחלטתו מיום 1.2.2017, להגיש את תגובתה לדברים תוך 30 יום.

37. בהודעה המעדכנת של המשיב מיום 26.6.2017 אין התייחסות לדברים שהועלו בבקשת הצטרפות, ואף שהדבר הועלה בתגובת העותרות מיום 24.7.2017 גם בתגובה המעדכנת של המשיב מיום 10.8.2017 אין על כך לא דבר ולא חצי דבר.

38. שוב מתברר, כי טענות המשיב בדבר הפיקוח והאכיפה שמופעלים ביחס למשלוחים החיים הן רטוריקה ריקה מתוכן, בעוד שהמציאות היא שהרשויות נוקטות העלמת עין וטיוח.

39. נזכיר בהקשר זה שגם טענותיהן של העותרות, על העלמת עין מעבריינות, המופיעות בסעיפים 34-63 לעתירה, לא זכו עד היום למענה פרטני – לא במסגרת ההליכים בעתירה ולא מחוצה להם. טענות אלו נוגעות להעלמת עין מעבירות, לאי-נקיטת צעדים גם כאשר אנשי הפיצו"ח מזהים ומתעדים עבירות פליליות, לשיתוף פעולה של הממשלה עם הפרת החקיקה האוסטרלית, לאי-אכיפה שיטתית של הוראות בסיסיות בחקיקה הישראלית בנוגע לתיעוד הובלות, לאי-מענה לתלונות ועוד.

40. המשיב אינו יכול להתגדר בטענות בדבר פיקוח ואכיפה, ובה בעת לא להתייחס לטענות, המבוססות על תיעוד ועל התכתבויות, המלמדות על אי-אכיפה ועל הפקרות.

41. ואולי יש למצוא את התשובה בדבריו הכנים של המשיב, שצוטטו לעיל, לפיהם הציע לגורמים במשרד החקלאות "לבוא ולהגדיר: רבותי בדברים האלה אנחנו נוציא תשובה לאקונית: קיבלנו את תלונתך. מבחינתנו זה לא דבר כזה נורא, ונגמר הטיפול".

סיכום

42. כפי שפתחנו, השאלה במחלוקת בתיק היא מה המענה הראוי לייסורים הקשים שכרוכים במשלוחים החיים מעצם הווייתם. לגישת העותרות, הפתרון הוא במניעת הסבל ע"י המרת המשלוחים החיים בסחר בבשר. המשיב מציע, במקום זאת, אסדרה של הסבל, ע"י הוראות מינהל ופעולות פיקוח ואכיפה, שהאפקטיביות שלהן, ולו בהפחתת הסבל, מוטלת בספק.

43. מהודעות העדכון של המשיב, ומהפעולות שהוא מבצע, עולה שאין תוחלת במסלול האסדרה והאכיפה שמציע המשיב. הצהרות המשיב לגבי אסדרת התחום והפחתת הסבל של בעלי- החיים בתוך המשלוחים החיים הן הצהרות ריקות מתוכן, מהפה והחוצה.

44. גם לו היה המשיב מתכוון להצהרותיו, גם לו היה קובע הוראות קפדניות שהופכות את אוניות המשלוחים החיים למעין נושאות מטוסים ענקיות, "רפתות צפות" באמת, וגם אילו היה שולח את פקחיו בסירות מהירות לביקורות פתע בלב האוקיינוס – לא היה בכך כדי לשנות את התוצאה ההכרחית של עתירה זו.

45. הוועדה המייעצת לעניין צער בעלי חיים הלכה בדרכם של כל גוף מקצועי בעולם שנתן דעתו לסוגיה, וקבעה, בתמיכת המשיב, כי "ההובלות הבינלאומיות של בעלי-חיים כרוכות מעצם הווייתן בפגיעה ברווחת בעלי-חיים" ו"מבחינת רווחת בעלי-חיים, מוטב לגדל ולשחוט את בעל-החיים בסמוך למקום שנולד, ולייבא את הבשר" וכי "הוועדה ממליצה לממשלה לנקוט צעדים ממשיים בכיוון זה".

46. מבחינה טכנית, אין בעיה להמיר את המשלוחים החיים ביבוא בשר: בתי מטבחים ברחבי העולם נכונים לספק את הבשר, ויבואנים נכונים לייבאו. כבר היום ישראל מייבאת בשר טרי מפולין, מארגנטינה, מאירלנד, מספרד, מצרפת ומארצות-הברית והפוטנציאל גדול אף יותר.

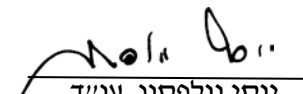
לפי נתוני משרד הכלכלה⁴, בשר טרי מיובא היה בסוף 2016 למעלה מ-66% מן הבשר הטרי הנמכר ברשתות. החסם היחיד להרחבת היבוא של בשר טרי הוא המכס הגבוה, אולם אנו מצויים בעיצומו של תהליך בו המכסה הכללית הפטורה ממכס תורחב עד 17,500 טון בשנת 2020, כמעט בדומה להיקף הצריכה של בשר בקר טרי כשר בישראל כיום. זאת, בנוסף למכסות פטורות ממכס על בסיס הסכמים בילטרליים, במקביל להפחתה של המכס על יבוא שלא במסגרת המכסה, ובנוסף לבשר מכ-129,000 בני בקר ילידי ישראל הנשלחים לשחיטה מדי שנה.

47. המרת היבוא של בעלי-חיים חיים ביבוא בשר אף נושאת פוטנציאל של הוזלת המחיר לצרכן. פוטנציאל זה ממומש כיום רק באופן חלקי בשל העיוותים הרגולטוריים עליהם מצביעה הוועדה המייעצת – אולם כבר כיום הבשר המיובא הטרי זול באופן משמעותי מהבשר שמקורו במשלוחים החיים. ראינו⁵ שכבר בשנת 2016 היה הבשר הטרי המיובא זול ב-17% בממוצע מהבשר שמקורו במשלוחים החיים. המגמה נמשכת: מנספח ע/37 (שצורף לתגובת העותרות מ-24.7.2017) עולה, למשל, שבשר כתף בקר מיובא מאירופה נמכר ברשת "שופרסל" במחיר זול ב-35% מבשר כתף בקר של בעלי-חיים שנשחטו בישראל.

48. **בנסיבות אלו, בעצם מתן ההיתרים ליבוא בעלי-חיים לפיטום ולשחיטה יש משום גרימת סבל שלא לצורך לבעלי-חיים. מתן ההיתרים נותן מענה לביקוש הצרכני לבשר באמצעי שהוא לא רק האמצעי הפוגעני יותר, אלא שהוא האמצעי הפחות רצינאלי להשגת התכלית. זהו גם אמצעי שפגיעתו בבעלי-חיים אינה עומדת במבחן המידתיות גם במובנו הצר.**

49. לא נותר, כעת, אלא להמתין לכתב התשובה מטעם המשיב, כשלאחר שיוגש יתבקש בית המשפט הנכבד להפוך את הצו על-תנאי שהוציא תחת ידיו למוחלט.

24 בספטמבר, 2017

יוסי וולפסון, עו"ד
ב"כ העותרות

⁴ נספח ע/25 להודעה המעדכנת של העותרות מיום 2.1.2017.
⁵ נספח ע/26 להודעה המעדכנת של העותרות מיום 2.1.2017.